

WYDZIAŁ I

Zagraniczni

Nullò Minissi **8 VIII 1921–27 I 2024**

*Ci estinguamo lentamente nei giorni.
Wygasamy powoli z upływem dni.*

Nullò Minissi

Nullò Minissi urodził się 8 sierpnia 1921 r. w Viterbo, niedaleko Rzymu. Został zarejestrowany w urzędzie stanu cywilnego jako Nullò, na cześć Francesco Nullò, Włocha, który walczył w powstaniu styczniowym i zginął w bitwie pod Krzykawką 5 maja 1863 r.

W 1948 r. Nullò Minissi ukończył filologię słowiańską w Istituto Universitario Orientale w Neapolu, gdzie od 1949 r. prowadził wykłady i seminaria m.in. z filologii słowiańskiej, ugrofińskiej, tekstologii i fonetyki eksperymentalnej. W 1958 r. uzyskał habilitację z filologii słowiańskiej; w latach 1962–1997 był profesorem zwyczajnym i dyrektorem Studiów nad Europą Wschodnią w Istituto Universitario Orientale w Neapolu, obecnie L'Università degli Studi di Napoli „L'Orientale”. Od 1978 do 1981 r. był rektorem tej uczelni, a także jednym ze współzałożycieli i dyrektorem naukowym Fondazione Mediterraneo w Neapolu. W 1998 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł w wieku 102 lat, 27 stycznia 2024 r., w miejscu urodzenia.

Prof. Minissi był uczonym o szerokich i interdyscyplinarnych zainteresowaniach, autorem licznych monografii i artykułów z zakresu filologii, głównie słowiańskiej i ugrofińskiej, choć podejmował również zagadnienia dotyczące historii języków bałtyckich, drawidyjskich, typologii języków uralskich i altańskich oraz indoeuropeistyki, uwzględniając w badaniach konteksty kulturowe i filozoficzne w powiązaniu z procesami historycznymi, neolingwistyki historycznej. Zajmował się także ewolucją języków słowiańskich, fonologią

i fonetyką, zwłaszcza fonetyką eksperymentalną, którą później wprowadził na listę przedmiotów uniwersyteckich; teorią języka oraz teorią prehistorii jako pojęcia historiograficznego w ujęciu wielodyscyplinarnym, znacząco rozwijając wcześniejsze badania paleoantropologów.

W najwcześniejszych pracach Minissiego, do 1944 r., dominowało zainteresowanie filozofią i krytyką literacką. Po badaniach ugrofińskich opublikował w 1985 r. ważną pracę na temat fińskiej epopei *Kalevala*. Zaproponował także koncepcję storiografii literackiej, rozwijaną od 1989 r., a także teorię lingwistyki, i szerzej, filologii neohistorycznej, co rozpoczął w 1980 r.

Prof. Minissi uważany jest za współzałożyciela neapolitańskiej szkoły neohistorycznej. Zainteresowania naukowca imponują. Od Finlandii po Bałkany, od Wisły po Ural. Wśród bliskich mu ideowo uczonych widział zwłaszcza Annemarie von Gabain, Aulisa J. Jokiego, Błaże Koneskiego, Karla H. Mengesa, Eino Nieminen, Wolfganga Schlachtera.

W niewielkiej bibliofilskiej publikacji *Najmniej przydatny zawód na świecie* (Collegium Columbinum, Kraków 2008) pisał:

Jeśli istnieje jakieś przesłanie, które mógłbym pozostawić po półwieczu badań filologicznych, utożsamiałbym je ze znaczeniem, które Eugenio Montale odcisnął w swych pełnych przejrzystości i prostoty wersach: «nie pytaj o słowo, które by objaśniło». Kultura i życie nie zmierzają w kierunku definicji – przeciwnie, w bezustannym niezdefiniowaniu, w zaprzeczaniu siebie i niszczeniu, gmatwując się i rozwijając. Myśl, która się zamyka, przypomina istoty doskonałe, trwające w swej niszy – owady czy dinozaury – które mogą się mnożyć w nieskończoność, póki nie nadejdzie kataklizm, ale ich istnienie jest jałowe. Życie i kultura nie są po to, by trwać, ale by się zmieniać (s. 7).

Jest to fragment wystąpienia prof. Minissiego wygłoszonego w Katowicach w 1997 r. z okazji opublikowania i wręczenia mu tomu zbiorowego *Studia slavica et humanistica in honorem Nullo Minissi* (red. Ireneusz Opacki, Aleksander Wilkoń, Jolanta Żurawska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1997).

Po roku 1990 znaczące są polonistyczne, a zwłaszcza staropolskie, zainteresowania naukowe prof. Minissiego. W kilkunastu artykułach analizował pojęcie średniowiecza w historiografii Europy Wschodniej, poezję polskiego renesansu; szczególnie łacińską twórczość Jana Kochanowskiego; a także późny barok w ujęciu chronologicznym i stylistycznym. Z inicjatywy prof. Minissiego ukazał się tom studiów *Il Rinascimento in Polonia. Colloqui italo-polacchi* (Florenceja 1993), odbywały się również kolokwia polsko-włoskie. W jego badaniach polonistycznych dominowała perspektywa historycznoliteracka.

Prof. Minissi był laureatem wielu nagród i odznaczeń, m.in. w 1979 r. otrzymał Złoty Medal Akademii Bułgarskiej, Złotą Gwiazdę Republiki

Jugosławii, w 1984 r. odznaczono go Lwem Finlandii, w 2007 r. Złotym Medalem za zasługi dla Republiki Macedonii, a w 2024 r. otrzymał nagrodę literacką im. Kocho Racina. Powoływano go również do licznych stowarzyszeń naukowych i zagranicznych akademii, m.in. w 1963 r. do fińskiej Kalevalaseura, w 1980 r. do Akademii Nauki i Sztuki Republiki Macedonii, a w 1999 r. do Polskiej Akademii Umiejętności; był członkiem zagranicznym PAU. Godnością doktora *honoris causa* uhonorowały go senaty kilku zagranicznych uczelni: Uniwersytetu Sofijskiego w 1981 r., Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 1993 r., Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Skopje w 1998.

W 1995 r. zadebiutował jako translator i opublikował pełne tłumaczenie *Fraszek* Jana Kochanowskiego na język włoski opatrzone erudycyjnym wstępem ukazującym europejskość czarnoleskiego poety. Prof. Minissi stał się znaczącym włoskim promotorem twórczości Kochanowskiego we Włoszech, a tom finezyjnych przekładów opublikowany w popularnej włoskiej serii wydawniczej osiągnął sukces rynkowy. W tym okresie zaczął również pisać wiersze; niektóre z nich... po polsku. Wybrane utwory poetyckie prof. Minissiego zatytułowane *Życie to nie jest bajka* opublikowało Wydawnictwo „Śląsk” (Katowice 1999). Z tego tomu pochodzi utwór bez tytułu (inc. „Varco il portone”):

Wchodzę w bramę
aż nazbyt zwyczajną.
Dozorca pozdrawia mnie
zaciekawiony.
Mijam
niewidzialny
młodzież pełną podniecenia.
To nie obłok
zawistnego bożka
skrył mnie
lecz maska lat.

W Polsce opublikowano monografie: *Narodziny świata romańskiego i teoria języka włoskiego* (przeł. Beata Badyńska-Lipowczan, red. Waław Walecki, Collegium Columbinum, Kraków 2005), *Europejski Czarnolas. Poezja łacińska Jana Kochanowskiego / La poesia latina di Jan Kochanowski* (przeł. Magdalena Bilińska, red. Waław Walecki, Collegium Columbinum, Kraków 2007) oraz tom *A człowiek wybrał słowo* (przeł. Beata Badyńska-Lipowczan, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002). W zakończeniu wstępu do wydania polskiego tej ostatniej publikacji pisał, stając się jednym z prekursorów nowoczesnej ekonarratologii:

jedynie uznając w każdym przejawie niszczenia środowiska, którego dokonujemy, wpływ wyłącznie instynktu zwierzęcego, możemy zdać sobie sprawę, że ta sama refleksja, dzięki której i przez którą narodził się język, i która przekształciła nasze społeczeństwo z typu etologicznego (zwierzęcego) w kulturowy (ludzki), żąda od nas zachowań nie tylko zgodnych z naturą, a więc zgodnych z egoizmem destrukcyjnym i w końcu również z autodestrukcyjnym, lecz także zgodnych z kulturą, refleksją i odpowiedzialnością. Jest to wybór sposobu zachowania w stosunkach pomiędzy nami a środowiskiem. Zrozumienie sposobu, w jaki narodził się język, jego rzeczywistej funkcji i implikacji kulturowych umożliwi nam dokonanie właściwego wyboru.

Na zakończenie krótkiego wspomnienia, jeszcze jeden znaczący cytat ze wstępu do polskiego wydania książki *Narodziny świata romańskiego i teoria języka włoskiego*, który – nie rezygnując z zaangażowania w bieżący dyskurs polityczny – prof. Nullo Minissi dedykował wszystkim młodym ludziom,

k którzy dzisiaj – pomimo tego, że duch kupiecki i tymczasowość istnienia pochłaniają umysły, zajmując je problemami życia codziennego – zwracają się w kierunku badań lingwistycznych i filologicznych. Bezwzględne podporządkowanie życia problemom gospodarczym, które od szkoły chicagowskiej stało się dominującą ideologią świata zachodniego, nie pozostawia wiele miejsca na te i im podobne badania określane mianem humanistycznych. Jednakże kultura krytyczna, którą te nauki wspierają, leży u podstaw nie tylko refleksji, lecz także ducha niezależności, jaki wzbogaca demokrację (s. 5).

Dariusz Rott